

Käre användare!

Denna pdf-fil är nedladdad från webbplatsen för Illustrerad Vetenskap Historia (www.varldenshistoria.se) och får inte lämnas vidare till tredje part.

Av hänsyn till upphovsrätten är vissa bilder borttagna.

Med vänlig hälsning

Redaktionen

*Efter år 1933 fick
vanliga tyskar
tid och råd att
njuta av livet.
De tackade
nazisterna för det.*

SCANPIX/CORBIS

Frihet, jämlikhet

*Tyskarna skulle bli lojala,
kreativa och flitiga
medborgare i Nazistaten.
Högre lön, semester och
folkpension gav Hitler
folkets stöd – lyxlivet
betalades av judarna och
de ockuperade länderna.*

AV TORSTEN WEPER

Sommaren 1933 kunde Adolf Hitler summera nazismens första månader i Tyskland: "Makten ligger hos oss. Ingen kan i dag bjuda oss något motstånd. Men vi måste uppfostra den tyska människan för denna stat", sa han till en församling ur nazistpartiets stormtrupper (SA).

Men om någon i salen trodde att Hitler tänkte förvandla Tyskland till en polisstat där fruktan skulle hålla landets 60 miljoner invånare i schack,

så trodde de fel. Statsterror och kadersdisciplin skulle aldrig kunna hålla samman riket, det visste Hitler. I stället gick han in för att skapa en välfärdsstat vars like världen aldrig tidigare skådat.

Kejsardömets undergång skrämde Nazisterna hade noga studerat kejsardömet undergång år 1918. Vid den tiden skickades miljontals unga män till fronten med en soldatlön som deras familjer därhemma inte kunde

NAZISTERNAS VÄLFÄRDSSTAT

och NAZISM

leva på. Tyskarna kastades ut i fattigdom men kejsaren, de militära ledarna och överklassen ignorerade de breda massornas problem. Och i takt med att hungern och nöden växte, bröt hemmafronten ihop; redan före kapitulationen i november 1918 höll landet i praktiken på att falla sönder. Nazisternas slutsats var enkel: Om de ville behålla makten skulle de ge tyskarna ekonomisk trygghet och skapa social jämlikhet.

Fram till nazisternas maktövertagande år 1933 hade Tyskland varit ett strikt

klassamhälle. Den ordningen var det första nazisterna ändrade på. En stor del av rörelsens medlemmar var yngre män

Hitler lovade "arbete, arbete, arbete" åt sex miljoner arbetslösa.

ur medelklassen, och de trängde nu undan statsapparaten gamla ämbetsmän. De energiska unga männen drog med

sig sina gelikar: jurister, läkare och ingenjörer som tidigare hållits nere. I ett slag frigjorde nazisterna detta överskott av talanger och de unga var ivriga att få visa vad de gick för.

Hitler lovade "arbete, arbete, arbete" åt de drygt sex miljoner som gick arbetslösa. Efter tre år – år 1936 – hade arbetslösheten mer än halverats och ett ekonomiskt uppsving kunde skönjas.

Arbetsstillfällena skapades genom motorvägsbyggande och inom rustningsindustrin. Samtidigt sporrade ►

Åren efter maktövertagandet fick nazisterna bukt med arbetslösheten och de använde gärna statistiken i sin propaganda.

nazisterna kvinnorna att lämna sina yrken och ägna sig helt åt familjen. Det stora antalet lediga jobb togs över av män som nu gled ur statistiken.

Men det räckte inte med säkra jobb. Folket skulle veta att deras stat var till för dem. Därför började nazisterna införa en mängd sociala förmåner, t.ex.

högre pensioner, nya möjligheter till avdrag, ekonomiska bidrag för hemmafruar och bättre chans till fortsatt utbildning för de fattigas barn.

Arbetarna, vars fackföreningar just hade förbjudits, fick lagstadgad semester och ledigt på arbetarnas dag (Första maj).

”Tyskland blir stort när de som har det sämst ställt är de mest lojala medborgarna”, förutspådde Hitler och gick in för att eliminera de fattigas värsta fiende, utmätningsmännen. Man begränsade drastiskt

fordringsägares möjligheter att driva in skulder med hjälp av utmätningsmän så att ”eländiggörandet” av medborgarna kunde få ett slut.

”En socialt medveten utmätningsman ska inte tvinga de fattigaste av sina medmänniskor ut i armod och samtidigt beröva dem deras tillit till den omtänk-

samma staten och kärleken till fosterlandet”, förklarade Tyska utmätningsmannens-tidningen för sina läsare angående den nya arbetsmoralen.

År 1938 var kassan tom

Den militära upprustningen och de sociala förmånerna kostade staten miljarder som omöjlig kunde täckas av skatteintäkterna. Ämbetsmännen i Finansministeriet började fuska med siffrorna och hoppades att framtida intäkter skulle fylla hålen. År 1935 förbjöd Hitler offentliggörandet av statsbudgeten. Den skulle snabbt kunna avslöja att regimen balanserade på randen till en statsbankrutt och därför underminera tilltron till nazisterna. Tre år senare kunde inte ens friserade räkenskaper dölja katastrofen. ”Före september månads utgång kommer kassan att vara tom”, meddelade Hitlers finansminister Lutz Schwerin von Krosigk år 1938.

Lösningen blev att plundra judarna. Nästan samtidigt som nazisterna förstörde judisk egendom under ”kristallnatten” den 9 november 1938 konfiskerade statens ämbetsmän judarnas aktier, besparingar och livförsäkringar.

Miljarderna rann rakt in i statskassan men täckte ändå inte statens kapi-

Andra länder beundrade Adolf Hitler

Den snabbt sjunkande arbetslösheten, disciplinen och de ekonomiska framgångarna i Tyskland väckte uppseende i både USA och Europa.

Den amerikanske flyghjälten Charles Lindbergh som besökte Tyskland flera gånger lovordade medborgarnas ”organiserade vitalitet” och hade till och med planer på att flytta till Berlin.

Hemma i USA delade många hans åsikter. Den nazistiska föreningen German-American Bund samlade år 1939 20.000 människor vid en demonstration i New York.

Även bland britterna väckte Hitler beundran. Det ses bland annat i en anteckning från den brittiska ambassaden i Berlin 1937, där han beskrivs som en flitig och försynt man med viss charm. Och året därpå, efter kristallnatten, visades Hitlers bostad i Alperna i den brittiska tidskriften Home. ”Führern är sin egen inredare,

designer, möbelhandlare och arkitekt”, skrev tidningen.

I Danmark kunde en medlem i Konservativ Ungdom (KU) efter en tysklansresa år 1933 berätta att Hitler hade släppt fram nya, friska krafter och skapat en ny anda som ”gav tillbaka hoppet om bröd och arbete hos de missnöjda”. I valet 1939 fick det danska nazistpartiet DNSAP 31.000 röster och tre mandat i Folketinget.

Den svenska industrin och överklassen hade också kontakt med de tyska nazisterna. I februari 1939 reste Gustav V till Berlin för att förlåna generalfältmarskalk Göring med en orden.

Medlemmar i nazistföreningen German-American Bund firade George Washingtons födelsedag i New York 1939.

SIPA/RETNA/GETTY IMAGES

talbehov. Det krävdes fler intäkter. Hitler hade bestämt att ingen skulle få dra ekonomiska fördelar av upprustningen och det kommande kriget. De enorma vinster som vapentillverkarna gjorde på att sälja till staten skyfflades därför tillbaka igen med hjälp av höga företags-skatte. Vissa företag fick betala 98 procent av sitt överskott i skatt.

Än en gång fick staten in miljard-belopp utan att vanliga tyskar – cirka 95 procent av befolkningen – blev lidande, snarare tvärtom:

”Höjningen av företagsskatten gör ett bra intryck på arbetarna”, hette det i underrättelsetjänstens, SD:s, årsredovisning från 1938. Inte heller fastighetsbolagen slapp undan. Inflationen åren 1930–32 hade skonat fast egendom från värdeminskningar men nu skulle bolagens vinster komma befolkningen till godo. Och folket gillade brandskattningen av hyresvärdarna som betraktades som utsugare.

Europa betalade för tyskarna

När man tömt penningkällorna inom landet började kriget. Det var helt enkelt ett ekonomiskt måste för den tyska staten, vars totala skuld år 1939 var 38 miljarder riksmark (motsvarande ca 3.540 miljarder kronor i dag).

Polen var det första målet. Den 1 september släppte Hitler lös den tyska krigsmaskinen som han hade investerat 45 miljarder riksmark i. Ockupationen av Frankrike, Belgien och Holland året därpå var förvisso en militär framgång, men räckte inte för att stilla Tysklands ekonomiska hunger. Av det skälet kunde Hitler heller inte tänka sig att sluta fred. Nya områden skulle erövrats och plundras. Kriget måste fortsätta för att finansiera tyskarnas välfärdsstat och säkra deras lojalitet. Varhelst de tyska

soldaterna drog fram konfiskerade och såldes judisk egendom – gärna till andra personer i trakten – och förtjänsten skickades till Tyskland.

De ockuperade länderna tvingades betala för varje tysk soldat som befann sig på deras mark. Soldaterna fick sina rejäla tilltagna löner utbetalda i landets valuta. Pengarna spenderade de på mat och lyxartiklar som fältposten förde hem till deras familjer. Tonvis med tobak, ost, korv, choklad, sprit, kläder och skor delades varje vecka ut i Tyskland.

Nazisterna tvångsdevalverade dessutom ländernas valuta så att Tyskland kunde importera varor och tjänster från dem billigt. Att de ockuperade länderna drabbades av inflation och brist på varor bekymrade inte nazisterna – så länge problemen inte nådde Tyskland.

Den behagliga diktaturen

Hemma i Tyskland var familjerna garanterade samma levnadsstandard som före kriget. Om man dessutom räknade in soldatlönerna hade familjerna i praktiken mer pengar nu. Och när de allierade började bomba tyska städer utökade nazisterna välfärden ytterligare genom att införa barnbidrag och sjukförsäkring för pensionärer. Utbombade familjer fick de fördrivna judarnas lägenheter och bohag.

Tjänstemännen på finansministeriet varnade och föreslog regelbundna skatteökningar för att minska gapet mellan statens utgifter och intäkter. Förgäves.

”Führern betonade att det skulle vara bäst att undvika skatteökningar under kriget”, skrev Hitlers närmaste medarbetare Martin Bormann i ett internt brev år 1943.

Detta år störtades den italienske diktatorn Mussolini och propagandaminister Joseph Goebbels var nervös:

”Nazismen måste förnya sig. Vi måste möta folket ännu mer socialistiskt. Folket ska alltid känna att vi är landets rättfärdiga

och generösa ledare.” De flesta tyskar var inte nazister men levde gott under kriget – och hade det bättre ställt än brittena ända fram till slutet av 1944. I mars 1945, när Röda armén gjorde sig redo att inta Berlin, försökte finansministeriet än en gång att höja skatterna, men avvisades:

”Det förslaget är för osocialt”, menade propagandaminister Goebbels. ■

LÄS MER:

• Götz Aly: *Hitlers Volksstaat – Raub, Rassenkrieg und nationaler Sozialismus*, S. Fischer, 2005

• www.zeit.de/2005/11/P-Aly?page=all

Kvinnans plats var i hemmet. Fler än fyra barn belönades med ett "moderkors".

Ny teknik gjorde sitt intåg. "Folkradion" spred Hitlers tal till alla hushåll i Tyskland.

Bilden utelämnad med hänsyn till copyright

*För första gången fick tyskar-
na lagstadgad semester som
t.ex. kunde firas i husvagn.*

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ